

پیش به سوی ناتو ۳

تأليف: محمود منیت و حاکمیت در سازمان پیمان آتلانتیک شمالی
مؤسسه ملی جمهوری اسلامی ایران

هجیت غلامی

کارشناس ارشد روابط بین الملل / دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران
پژوهشگر حوزه سازمان پیمان آتلانتیک شمالی

تهران

پاییز ۱۳۹۲

سرشناسه	: غلامی، مجید، ۹۳۶۷ -
عنوان و نام پدیدآور	: پیش به سوی ناتو ۳/ مجید غلامی.
مشخصات نشر	: تهران: آرنا، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۲۶۵ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۱۴-۴۸-۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: سازمان پیمان ائتلاتیک شمالی
موضوع	: North Atlantic Treaty Organization
موضوع	: امنیت
موضوع	: امنیت بین‌المللی
رده بندی کنگره	: ۷۴۳۱HV/ع۸پ۹ ۱۳۹۲
رده بندی دیویی	: ۴/۳۶۱
شماره کتابشناختی ملی	: ۳۳۶۴۵۵۴

عنوان	: پیش به سوی ناتو ۳
نویسنده	: مجید غلامی
ناشر	: آرنا
طرح جلد	: مصطفی گندمکار
چاپ	: اول ۱۳۹۲
شمارگان	: ۱۰۰۰ نسخه قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۱۴-۴۸-۰

فهرست مطالب

۱۴	چکیده
۱۵	مقدمه
۲۱	بخش اول: رویکردی نظری به امنیت و حاکمیت
۲۳	۱-۱. امنیت، تعاریف، ویژگی ها و تنوری ها
۲۳	۱-۱-۱. مقدمه
۲۳	۱-۱-۲. تعاریف امنیت
۲۷	۱-۱-۳. ویژگی های امنیت
۲۷	۱-۱-۴. امنیت و حاکمیت
۲۷	۱-۱-۵. امنیت و توسعه
۲۸	۱-۱-۶. امنیت و تنوری
۲۸	۱-۱-۷. امنیت و حاکمیت
۲۸	۱-۱-۸. امنیت و حاکمیت
۲۸	۱-۱-۹. امنیت و حاکمیت
۲۹	۱-۱-۱۰. امنیت و حاکمیت
۲۹	۱-۱-۱۱. امنیت و حاکمیت
۳۰	۱-۱-۱۲. امنیت و حاکمیت
۳۰	۱-۱-۱۳. امنیت و حاکمیت
۳۱	۱-۱-۱۴. امنیت و حاکمیت
۳۳	۱-۱-۱۵. امنیت و حاکمیت
۳۳	۱-۱-۱۶. امنیت و حاکمیت
۳۳	۱-۱-۱۷. امنیت و حاکمیت
۳۷	۱-۱-۱۸. امنیت و حاکمیت
۴۲	۱-۱-۱۹. امنیت و حاکمیت
۴۴	۱-۱-۲۰. امنیت و حاکمیت
۴۴	۱-۱-۲۱. امنیت و حاکمیت
۴۶	۱-۱-۲۲. امنیت و حاکمیت
۴۸	۱-۱-۲۳. امنیت و حاکمیت

۱-۱-۵-۴ مکتب کپنهاگ

۵۰
۵۰
۵۰
۵۰
۵۰
۵۱
۵۱
۵۱
۵۲
۵۳
۵۳
۵۴
۵۴
۵۵
۵۵
۵۶
۵۶
۵۷
۵۷
۵۷
۵۹
۵۹
۵۹
۶۰
۶۰
۶۱

۱-۱-۵-۴ علل توسعه نیافتگی و عقب ماندگی مفهوم امنیت.

۱-۱-۵-۲ تهدیدمحوری در موضوع امنیت

۱-۱-۵-۳ امنیت موضوعی بین ذهنی

۱-۱-۵-۴ دولت مرجع امنیت

۱-۱-۵-۵ طرح امنیت موسع

۱-۱-۵-۶ امنیت نظامی

۱-۱-۵-۷ امنیت سیاسی

۱-۱-۵-۸ امنیت اقتصادی

۱-۱-۵-۹ امنیت اجتماعی

۱-۱-۵-۱۰ امنیت زیست محیطی

۱-۱-۵-۱۱ اهداف مرجع امنیت

۱-۱-۵-۱۲ امنیتی ساختن

۱-۱-۵-۱۳ امنیت ملی، منطقه ای و ملی؛ سطوح اصلی امنیت

۱-۱-۵-۱۴ توسعه امنیت منطقه ای

۱-۱-۵-۱۵ نظم امنیت منطقه ای

۱-۱-۶ نتیجه گیری

۲-۱. حاکمیت: تعاریف، ویژگی ها و تاریخ

۱-۲-۱ مقدمه

۲-۲-۱ تعاریف حاکمیت

۳-۲-۱ ویژگی های حاکمیت

۴-۲-۱ سیر تاریخی مفهوم حاکمیت

۱-۲-۴ نظریات حاکمیت از قرون وسطی تا ابتدای دوران مدرن

۲-۲-۴ مفهوم حاکمیت در عصر دولت ملت ها

۳-۲-۴ حاکمیت و جهانی شدن

۵-۲-۱ نتیجه گیری

۶۵	۱-۲. قلب تحولات نواستراتژیک قرن بیست و یکم
۶۵	۱-۱-۲ مقدمه
۶۵	۲-۱-۲ مفهوم ژنواستراتژی
۶۷	۳-۱-۲ تاریخ تحولات ژنواستراتژیک
۶۷	۱-۳-۱-۲ پیش از جنگ سرد
۶۸	۲-۳-۱-۲ دوران جنگ سرد
۷۰	۳-۳-۱-۲ پس از جنگ سرد
۷۱	۱-۳-۳-۱-۲ قلمروهای ژنواستراتژیک از نظر برژنیسکی
۷۳	۲-۳-۳-۱-۲ قلمروهای ژنواستراتژیک از نظر هانتینگتون
۷۴	۳-۳-۳- قدرت ها و مناطق ژنواستراتژیک از نظر کوهن
۷۴	۴-۳-۱-۱-۱ قلمروهای ژنواستراتژیک در سده بیست و یکم
۷۶	۴-۱-۲ نتیجه گیری: ایران؛ تحولات نواستراتژیک قرن بیست و یکم

۷۹	۲-۲. امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران
۷۹	۱-۲-۲ مقدمه
۷۹	۲-۲-۲ امنیت ملی و قانون اساسی ج.ا.ایران
۸۳	۳-۲-۲ امنیت ملی در کنش گفتاری امام خمینی (ع)
۸۶	۱-۳-۲-۲ اسلام به مثابه مکتب
۸۷	۲-۳-۲-۲ ولایت فقیه؛ نمود نهادی دولت اسلامی
۸۸	۳-۳-۲-۲ مردم؛ پایگاه اجتماعی دولت اسلامی
۸۹	۴-۲-۲ امنیت و سند چشم انداز ۱۴۰۴ ج.ا.ایران
۹۱	۱-۴-۲-۲ امنیت به مثابه فرهنگ
۹۱	۲-۴-۲-۲ امنیت به مثابه محیط زیست
۹۲	۳-۴-۲-۲ امنیت به مثابه اخلاق
۹۳	۴-۴-۲-۲ امنیت به مثابه تضمین
۹۴	۵-۴-۲-۲ امنیت به مثابه اقتصاد
۹۵	۵-۲-۲ اهداف ملی و فراملی سیاست خارجی جمهوری اسلامی؛ نمود مبانی امنیت ملی کشور
۹۵	۱-۵-۲-۲ اهداف ملی ج.ا.ایران
۹۷	۲-۵-۲-۲ اهداف فراملی ج.ا.ایران

۹۸	۱-۲-۵-۲-۲ حفظ کیان اسلام
۹۸	۲-۲-۵-۲-۲ صدور انقلاب اسلامی
۹۹	۲-۲-۵-۲-۲ وحدت جهان اسلام و اتحاد کشورهای اسلامی
۹۹	۴-۲-۵-۲-۲ تشکیل جامعه جهانی اسلامی
۹۹	۶-۲-۲ نتیجه گیری
۱۰۱	بخش م: سازمان پیمان آتلانتیک شمالی؛ پیش به سوی ناتو ۳۰
۱۰۳	۱-۳ روند حرکت سازمان پیمان آتلانتیک شمالی
۱۰۳	۱-۳ مقدمه
۱۰۳	۱-۳ تاریخچه
۱۰۵	۱-۳ «ناتو»؛ «نگهداری روس ها در بیرون گود، آمریکاییان در درون و آلمانی ها در میان گود»
۱۰۹	۲-۲-۱-۳ ناتو؛ تهدیدات جدید و مشارکت و همکاری با دشمنان سابق
۱۱۳	۳-۱-۳ ناتو و تروریسم قبل از یازده سپتامبر
۱۱۵	۴-۱-۳ نتیجه گیری

۱۱۶	۲-۳. پیش به سوی ناتو ۳۰
۱۱۶	۱-۲-۳ مقدمه
۱۱۶	۲-۲-۳ تلاش های گذشته و سوالات همچنان باقی ماند؛ «ناتو» پاسخ در نشست لیسبون
۱۱۷	۱-۲-۲-۳ یازده سپتامبر و پاسخ فوری ناتو؛ نیاز فوری به یک سیاست جدید
۱۲۰	۲-۲-۲-۳ نشست های مهم ناتو پس از حادثه یازده سپتامبر
۱۲۰	۱-۲-۲-۲-۳ نشست پراگ؛ گام های اولیه برای گذر از حادثه
۱۲۴	۲-۲-۲-۲-۳ نشست استانبول؛ تقویت حضور در خاور میانه
۱۲۶	۱-۲-۲-۲-۳ اهداف همکاری ناتو و کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس
۱۳۰	۳-۲-۲-۲-۳ نشست ریگا؛ تروریسم و سلاح های کشتار
۱۳۲	جمعی دشمنان اصلی ناتو:
۱۳۲	۴-۲-۲-۲-۳ نشست بخارست؛ عرصه واگرایی در ناتو
۱۳۲	۳-۲-۳ نتیجه گیری

- ۱۳۴ ۳-۳. ناتو ۳۰ و «مشارکت فعال؛ دفاع مدرن»
- ۱۳۴ ۱-۳-۳ مقدمه
- ۱۳۴ ۲-۳-۳ دو کلید درک نشست لیسبون
- ۱۳۴ ۱-۲-۳-۳ تغییر توازن جهانی قدرت
- ۱۳۸ ۲-۲-۳-۳ نشست لیسبون و رکود اقتصاد جهانی
- ۱۴۰ ۲-۳-۳ مفهوم نوین استراتژیک چیست؟
- ۱۴۵ ۱-۳-۲-۳ مفهوم نوین استراتژیک
- ۱۵۰ ۱-۲-۳ نتیجه گیری
- ۱۵۷ بخش چهارم: تجزیه تحلیل یافته های تحقیق
- ۱۵۹ ۱-۴. امنیت، حاکمیت و کینها: دستور سند استراتژیک نوین ناتو (لیسبون ۲۰۱۰)
- ۱۵۹ ۱-۱-۴ مقدمه
- ۱۵۹ ۲-۱-۴ امنیت، حاکمیت، کینها و ناتو
- ۱۵۹ ۱-۲-۱-۴ مفهوم مبهم از امنیت: یک استوری
- ۱۶۰ ۲-۲-۱-۴ امنیت برابر است با رهایی از تهدید»
- ۱۶۲ ۳-۲-۱-۴ ناتو ۳۰، هم چنان دولت محور
- ۱۶۳ ۴-۲-۱-۴ امنیت موسع در برابر مضیق
- ۱۶۴ ۵-۲-۱-۴ اهداف مراجع امنیت
- ۱۶۴ ۱-۵-۲-۱-۴ هدف مرجع امنیت نظامی
- ۱۶۵ ۲-۵-۲-۱-۴ هدف مرجع امنیت سیاسی
- ۱۶۹ ۳-۵-۲-۱-۴ هدف مرجع امنیت اقتصادی
- ۱۷۰ ۴-۵-۲-۱-۴ هدف مرجع امنیت اجتماعی
- ۱۷۱ ۵-۵-۲-۱-۴ هدف مرجع امنیت زیست محیطی
- ۱۷۲ ۶-۲-۱-۴ بین ذهنی بودن موضوع امنیت
- ۱۷۳ ۷-۲-۱-۴ مرکز ثقل امنیت
- ۱۷۴ ۱-۷-۲-۱-۴ سطح منطقه ای جغرافیایی مفهوم نوین استراتژیک؛
سطح اعلامی رویکرد نوین ناتو
- ۱۷۷ ۲-۷-۲-۱-۴ سطح منطقه ای عقیدتی مفهوم نوین استراتژیک؛

سطح اعزامی رویکرد نوین ناتو

۸-۲-۱-۴ پروژه امنیتی ساختن

۳-۱-۴ نتیجه گیری

۲-۴. انرژی و ایدئولوژی؛ تضاد منافع ناتو، ۳، ج. ۱. ایران

۱-۲-۴ ژئوپلیتیک ج. ۱. ایران و ناتو، ۳،

۲-۲-۴ منابع انرژی ج. ۱. ایران و ناتو، ۳،

۳-۱-۴ ایدئولوژی ج. ۱. ایران و ناتو، ۳،

۱-۳-۲-۴ اهمیت و اولویت یافتن شیعیان

۲-۴-۲-۱ ای هویت شیعی و بیداری شیعیان

۳-۱-۴ قدرت یابی شیعیان در سطح ملی و بین المللی

۴-۲-۴ انرژی و ایدئولوژی؛ تضاد منافع ناتو، ۳، با ابعاد امنیت ملی ج. ۱. ایران

۱-۴-۲-۴ سیستم و استراتژیهای کشتار جمعی؛ تکنیک های ناتو، ۳،

برای تاکتیک امنیت ساختن ج. ۱. ایران

۲-۴-۲-۴ ناتو، ۳، و نامه بسته ج. ۱. ایران

۴-۲-۵ نتیجه گیری

بخش پنجم: نتیجه گیری

منابع و مأخذ

فهرست جداول

۴۳	جدول شماره ۱: مراحل تاریخی شکل گیری طبقات
۸۴	جدول شماره ۲: مرجع امتیاز در تنوری های امنیتی مختلف
۸۹	جدول شماره ۳: مرجع امنیت در کنش گفتاری امام خمینی (ره)
۱۵۰	جدول شماره ۴: جمع بندی محتوای سند لیبون ۲۰۱۰
۲۰۱	جدول شماره ۵: چشم انداز تقاضای گاز طبیعی، به عنوان انرژی اولیه تا ۲۰۳۰ (بیلیارد متر مکعب)
۲۰۱	جدول شماره ۶: چشم انداز تولید گاز طبیعی، تا ۲۰۳۰ (بیلیارد متر مکعب)

فهرست شکل ها

۴۶	شکل شماره ۱: نمای امنیتی رهیافت ساختار ایان
۱۰۴	شکل شماره ۲: ساختار شکلی حرکت ناتو
۱۷۶	شکل شماره ۳: سطح منطقه ای جغرافیایی مفهوم امنیت راهبردی
۱۷۸	شکل شماره ۴: مراحل پروژه امنیتی ساختن
۱۸۲	شکل شماره ۵: زمین بازی ناتو ۳،۰

چکیده

پیمان آتلانتیک شمالی که با امضای ۱۲ کشور در سال ۱۹۴۹ و در برابر کمونیسم شوروی و پیمان ورشو پدید آمد، علی رغم حیاتش برخلاف رقیب، امروز پس از ۶۴ سال از آغازش با افزایش اعضا به ۲۸ عضو ثابت و تعدادی از کشورها و سازمان های بین المللی همکار و شریک و عبور از ناتو ۱،۰ و ناتو ۲،۰ با تدوین رویکردی نو در قالب تحول در مفاهیم «امنیت» و «حاکمیت» هد نظرش، رویکرد نوین استراتژیک خود بر دهه پیش رو را در لیبون پرتغال در سال ۲۰۱۰ رونمایی نمود.

هرچند از آغاز کار پیمان آتلانتیک شمالی در سال ۱۹۴۹، بنا به شرایط شش مفهوم استراتژیک به وجود آمده اما «مشاکت» دفتر مدرن» مشتمل بر ۱۱ صفحه و ۳۸ بند، سومین مفهوم استراتژیک پیمان پس از جنگ سرد است، که نویسنده آن را موتور محرک ناتو ۳،۰ معرفی می نماید. اولین مفهوم استراتژیک ناتو پس از جنگ سرد در اجلاس روم در نوامبر ۱۹۹۱ منتشر و سپس در زمانه برگزاری اجلاس واشنگتن در ماه آوریل ۱۹۹۹، پنجاهمین سالگ پیمان سند روم به روز و در آن تجدید نظر شد. دومین مفهوم استراتژیک پس از جنگ سرد، تا زمان نشر سند روم به جا ماند. سومین مفهوم نوین استراتژیک ناتو، موضوع اصلی پژوهش حاضر است که نویسنده تلاش دارد با بررسی تحول در مفاهیم «امنیت» و «حاکمیت» آن و با استعانت از مکتب کپنهاگ، به این پرسش پاسخ دهد که تحول مفهوم امنیت و حاکمیت در سازمان پیمان آتلانتیک شمالی، چه تاثیری بر امنیت ملی ج. ا. ایران دارد؟

فرضیه اصلی این پژوهش که با روش توصیفی تحلیلی و استفاده از منابع کتابخانه ای و رجوع به اسناد رسمی ناتو تدوین شده است بیان می دارد که «رویکرد موسوع» اسناد و نگاه ارزشی به حاکمیت در قالب حفظ امنیت و گسترش حاکمیت ارزش های لیبرال دموکراسی و اصول آزادی در رویکرد نوین ناتو در برابر ج. ا. ایران به امنیت انرژی و حاکمیت ایدئولوژیک برای ناتو ۳،۰ تعریف شده و لذا برای امنیت ملی ج. ا. ایران چالش زا است.

یافته های پژوهش حاضر نشان می دهد که در نهایت ناتو ۳،۰ به رهبری آمریکا و متحدان غربی اروپا تلاش دارد با دو ابزار «تروریسم» و «تسلیمات کشتار جمعی»، ایران را درگیر پروژه «امنیتی ساختن» نماید؛ تلاشی که در حوزه های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و نظامی تهدیدهای زیادی را برای امنیت ملی کشورمان به همراه دارد. همچنین نویسنده برای راهکار، راهبرد «رقابت» را به جای راهبردهای تقابلی و تعاملی، به دستگاه دیپلماسی ج. ا. ایران پیشنهاد نموده است.

مقدمه

امروزه تروریست های متولد ریاض در قندهار آموزش می بینند و نوظنه مرگبار کوبیدن هواپیما به برج ها در نیویورک را در هامبورگ آلمان می بینند. این نسل و به هم پیوستگی حاکی از آن است که تحولات در یک نقطه، امنیت، آسایش و رفاه شهروندان در دیگر نقاط جهان را متاثر می سازد. لذا بهترین و تنها دفاع موثر در مقابل چنین خطرات دوردستی، خشی کردن آن ها در نقطه شان می باشد.

پروفسور آدریان هاید پرایس؛ استاد سیاست بین الملل دانشگاه منچستر انگلستان

وقتی به سخنرانی اوباما در آوریل ۲۰۰۹ در استراسبورگ که گفت جهان اکنون پیچیده تر از گذشته است و امروزه صلح آمریکایی به صلح بریتانیک پایان یافته است و «اگر چرچیل و روزولت با کنیای در اتاقی می نشستند، این مدرسه را ساد بود اما این جهانی نیست و نباید باشد که ما در آن زندگی می کنیم» می نگریم شاید موافق این نظر باشیم که ما گوید کلیه تصمیمات پیمان ها، فرزندان زمان خودشان هستند که روح زمانه معاصر و خلق و خوی سیاسی غالب را منعکس می کنند (Hyde-Price, 2011:45).

ناتو به عنوان سازمان امنیتی آتلانتیک شمالی به با عضویت ۱۲ کشور در سال ۱۹۴۹ و در برابر کمونیسم شوروی و نمادش پیمان ورشو پا به عرصه وجود آمد. با فرو ریختن دیوار برلین به عنوان نماد پایان جنگ سرد، نه تنها همانند رقبیش به تاریخ نیوست بلکه امروز پس از ۶۴ سال از گذشت این پیمان با افزایش تعداد اعضایش به ۲۸ عضو ثابت و تعدادی از کشور و منطقه های بین المللی همکار و شریک و موسعترین تعریف امنیتی از تهدیدات مد نظرش، به نظر گام مهمی برای ادامه حیات خود حداقل تا چندین دهه دیگر برداشته است. گامی که با واکاوی تاریخچه ناتو می باشد و در روندهای حرکتی آن را جست و جو کرد؛ چرا که هر چند اولین نقطه عطف این سازمان یعنی تشکیل پیمان ورشو ناتو ۱،۰ را با هدف نگهداری روس ها در بیرون گود، آمریکاییان در درون و آلمانی ها در پایین گرد ایجاد کرد، دومین نقطه عطف تاریخی این سازمان، پایان جنگ سرد، موجب پیدایش مفهوم ناتو ۱،۰ با هدف شناسایی تهدیدات جدید و مشارکت و همکاری با دشمنان سابق این پیمان شد.

هرچند سومین نقطه عطف در تاریخ سازمان پیمان آتلانتیک شمالی، حادثه یازده سپتامبر ۲۰۰۱، ناتو را در شرایط جدیدی برای تصمیم گیری و نیاز فوری برای یک سیاست جدید قرار داد و روند پیدایش ناتو ۳،۰ کلید خورد اما کارلس کوپچان در توضیح این دوره آورده است: «چشم انداز استراتژیک پیچیده تر که ناتو در آن عمل می کند، همبستگی که ناتو در جنگ سرد از آن مدد می جست را رقیق کرده است»؛ «چه

بپسندیم یا نپسندیم، ناتو در حال گسترده شدن و یک رهیافت جمع‌گریز است». راه حل او برای پیمان، اتخاذ «یک رویکرد انعطاف‌پذیرتر برای تصمیم‌گیری در مورد مسائل زیاد» دیگر، جدای از مسائل مربوط به جنگ و صلح می‌باشد؛ پیشنهادی که سبب تسهیل در تصمیم‌گیری، اما تضعیف بیشتر انسجام اتحاد و همبستگی سیاسی آن می‌شود (Ibid:45).

مفهوم نوین استراتژیک ناتو مصوب لیسبون ۲۰۱۰، همان رویکرد انعطاف‌پذیر مورد نظر کوپچان است که از آن عنوان موتور محرک ناتو ۳۰ نام برده می‌شود، یک سند بنیادین برای دهه پیش رو ناتو است. مسیر تدریجی این سند، مسیری طولانی و پر پیچ‌خم بود که می‌توان شروع آن را به طور غیررسمی از لحظه برخورد هواپیماهای مسافربری به برج‌های تجارت جهانی آمریکا دانست و شروع رسمی تدوین آن را به اجلاس پراگ. این سند به گونه‌ای تدوین شد که مفهوم نوین در قالب‌های مختلف و در نشست‌های مختلف کارشناسی تدوین و بررسی در نشست سران ناتو در لیسبون پرتغال به تصویب رسید.

هرچند پس از یازده سپتامبر، نشست‌های مهمی و با دستور کارهای مهم تری نظیر نشست پراگ با دستور کار گام‌های اولیه برای گسترش بنیادین نشست استانبول با دستور کار تقویت حضور در خاورمیانه، نشست ریگا با دستور کار تروریسم و مسائل‌های کشتار جمعی به عنوان دشمنان اصلی ناتو و نشست بخارست که نشان‌گر عرصه واگرایی در ناتو به دلیل گرفتار آمدن متفکران عرصه بین‌الملل و سازمان‌های بین‌المللی، مهمترین نشست ناتو پس از حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ را نشست ۲۰۱۰ لیسبون پرتغال می‌دانند که ماه‌ها قبل نشست‌های فوق‌الذکر نیز شمرده می‌شد.

در این باره بورگنسن معتقد است علی‌رغم تلاش‌های گذشته، هنوز در جلسات عنوان شده، تعدادی از سوالات همچنان باقی ماندند. آیا پیمان باید به دنبال اردوگاه جهان‌گیر برای مقابله با تروریسم و سایر تهدیدات باشد و در مسائل مربوط به امنیت جهانی مانند مدیریت بحران فراتر از قلمرو پیمان ترکیب شود؟ یا آیا باید تمرکز خود را بر دفاع جمعی از سرزمین‌های عضو خود به عنوان یک اردوگاه محدود به میان دیگران) مانند برخی از اعضای جدید شرق اروپا حفظ کند؟ علاوه بر این، درس واقعی از مسئله افغانستان چیست؟ آیا این است که ناتو باید توسعه یا مبارزه با تروریسم و بازسازی را اولویت بندی کند؟ و چگونه تاکتیک‌های ضد شورش مناسب در این معادله را به کار گیریم؟ سوالاتی که نشست لیسبون پاسخ اکثر آن‌ها را داد (Børgensen, 2011).

هرچند از آغاز کار پیمان آن‌لاتیک شمالی در سال ۱۹۴۹، بنا به شرایط شش مفهوم استراتژیک به وجود آمده اما مفهوم استراتژیک نوین ناتو ۲۰۱۰، سندی مشتمل بر ۱۱ صفحه و ۳۸ بند، سومین مفهوم

استراتژیک پیمان پس از جنگ سرد است. اولین مفهوم استراتژیک ناتو در اجلاس رم در نوامبر ۱۹۹۱ منتشر شد (ناتو ۱۰). سپس در زمان برگزاری اجلاس واشنگتن در ماه آوریل ۱۹۹۹، پنجاهمین سالگرد پیمان، سند رم به روز و در آن تجدید نظر شد. دومین مفهوم استراتژیک پس از جنگ سرد، تا زمان نشست لیسبون پابرجا ماند که نویسنده در ادامه هر دو سند فوق را در قالب ناتو ۲۰ معرفی می نماید چرا که هر دو در پاسخ به جهان پس از جنگ سرد و با محتوای مفهومی واحد بودند.

سند لیسبون که از آن با عنوان مفهوم نوین استراتژیک ناتو برای دهه پیش رو یاد می شود، موضوع اصلی کتاب حاضر بود و نویسنده کوشیده است با بررسی مختصر روند حرکت سازمان پیمان آتلانتیک شمالی، به طور مبسوط به واکاوی این سند پرداخته و ابعاد و زوایای پنهان آن را بازخوانی نماید. نویسنده تلاش دارد تا با رویکردی مبتنی بر مفهوم نوین استراتژیک ناتو و برقراری ارتباط بین این مفهوم و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران در ادامه به سوالات ذیل پاسخ دهد:

الف: مفهوم امنیت و حاکمیت در رویکرد نوین سازمان پیمان آتلانتیک شمالی چه تغییری پیدا کرده است؟

ب: روند تحولات مفهومی در سازمان چگونه و به چه دلایلی بوده است؟

پ: مفهوم امنیت ناتو ۳۰ و همچنین مفهوم حاکمیت ناتو ۳۰ چیست؟

ت: ناتو ۳۰ محمل کدام است؛ آمریکا، اروپا، سرد؟

ث: شاخصه های امنیت ملی ج. ا. ایران کدامند؟

ج: تاثیر مفهوم نوین استراتژیک ناتو بر امنیت ملی کشورمان چیست؟

چ: راهبردها و راهکارهای ج. ا. ایران در برابر ناتو ۳۰ چیست؟

نویسنده در اثر حاضر که با روش توصیفی تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه ای و رجوع به اسناد رسمی سازمان ناتو از طریق وبسایت رسمی این سازمان انجام پذیرفته است، تحلیلی عمیق متغیرها، تحول مفهوم امنیت و حاکمیت در سازمان پیمان آتلانتیک شمالی را متغیر مستقل و امنیت ملی ج. ا. ایران را متغیر وابسته لحاظ نموده است.

با توجه به نگاه امنیتی نویسنده به موضوع حاضر، رویکرد نظری انتخابی برای بهره وری در این مسیر، رویکرد امنیتی مکتب کپنهاگ بوده که مولف بر اساس آن، فرضیه اصلی خود را این گونه بیان می دارد: رویکرد موسع به امنیت و نگاه ارزشی به حاکمیت در رویکرد نوین ناتو در برابر ج. ا. ایران به امنیت انرژی و حاکمیت ایدئولوژیک تعبیر شده که در نتیجه برای امنیت ملی ج. ا. ایران چالش زا است.

با توجه به این شناخت و تحلیل اهداف، راهبردها، تاکتیک‌ها و تحولات سازمان پیمان آتلانتیک شمالی که امروزه به عنوان شانزدهمین همسایه کشورمان تلقی شده و در اکثر مرزهای خاکی و آبی کشورمان به صورت مستقیم و غیرمستقیم حضور دارد، از ضروریات امنیتی و سیاست خارجی کشورمان می‌باشد چرا که چنان که در ادامه خواهد آمد، ناتو ۳، با کشورمان تضاد منافع راهبردی و ماهیتی دارد.

نویسنده با استفاده از ادبیات موجود ناتو در داخل و بهره بردن از ادبیات جدید ناتو به زبان لاتین، تلاش نموده است تا اثری جامع پیرامون مفهوم نوین استراتژیک تدوین و در نهایت اثر تحول مفهوم امنیت و حاکمیت در ناتو را بر امنیت ملی ج.ا.ایران بررسی نماید. ساختار کتاب حاضر علاوه بر مقدمه شامل چهار بخش و زبده‌فشار می‌باشد. در بخش اول به رویکرد نظری پیرامون دو کلیدواژه «امنیت» و «حاکمیت» پرداخته شده است. در بخش دوم با توجه به ژئوپلیتیک کشورمان، ایران به عنوان قلب تحولات نواستراتژیک قرن بیست و یکم معرفی شده است. در گفتار دوم این بخش به شاخص‌های امنیت ملی ج.ا.ایران از دید قانون اساسی، گفتاری امام خمینی (ره) و سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ پرداخته شده است. در بخش سوم به طور مبسوط به تحول ناتو معرفی شده و سند نوین ۲۰۱۰ این سازمان به تفصیل شرح داده شده است. در بخش چهارم به بررسی و تحلیل یافته‌های اثر پرداخته شده و سپس نتیجه‌گیری و منافع و مآخذ آمده است.

با تفاسیر فوق، نویسنده امید دارد این اثر که به عنوان پایان‌نامه جهت دریافت مدرک کارشناسی ارشد در رشته روابط بین‌الملل دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، تدوین و جهت حضور در بازار نشر به کتابی هرچند ساده بدل گشت، بتواند در کنار قلم‌های بزرگان و استادانم در حوزه شناخت سازمان ناتو در عرصه روابط بین‌المللی، ادامه حیات داده و هر روز کردن اطلاعات علمی و بومی پیرامون ناتو کمکی هر چند ناچیز نماید.

در مسیر این تالیف لطف بی‌منت اساتید و بزرگواران زیادی شامل حال این بنده گشت که نام نبردن از آن‌ها یعنی قدرناشناسی از کرامت و بخشش. سپاس خود را تقدیم به تمامی اساتیدم در دانشگاه شهید باهنر کرمان می‌کنم که از آن‌ها القای سیاست آموختم. سپاس از اساتیدم در گروه روابط بین‌الملل دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران به ویژه جناب دکتر افتخاری، دکتر شیرخانی، دکتر مشیرزاده، دکتر مصفا، دکتر سادات اخوی، دکتر تخشید، دکتر پیروز و دکتر سازمند.

سپاس از اساتیدی که با راهنمایی‌های خود، کمبود اطلاعات تخصصی من را در حوزه ژئوپلیتیک و جغرافیای سیاسی جبران نمودند؛ جناب دکتر پیروز مجتهدزاده و جناب دکتر سیدموسی پیورموسوی.

سپاس از دوستانم که با همراهی خود من را کمک کردند تا در ۲۴ سالگی بتوانم بگویم: «این کتاب را من نوشته ام!» سپاس از محی الدین مینه مراد، مهدی جودی، محسن پورکریمی، حسن نصرنی، سید محمدرضا هاشمی، سید ایمان موسوی، هادی یوسف پور آذری و مصطفی گندم کار که هر کدام به نحوی در مراحل نوشتن و نشر این کتاب باری را از دوش من برداشتند.

در نهایت از تمامی بزرگان، اساتید و دانشجویان گرانقدری که حتی یک روز زودتر از بنده به این موضوع پرداخته و با تنها یک کلمه بیشتر از اینجانب پیرامون موضوع این اثر اطلاع دارند، بابت ضعف تالیفی ام کمال عذرخواهی را داشته و امید دارم که آن را اقتضای سن اینجانب بدانند. آرزویم این است که با گوشزد کردن مشکلات این اثر و همچنین راهنمایی های خود، من را به حضور در عرصه قلم زدن ترغیب نمایند...

رب زدنی علما و عملا و توفیقا و الحقنی بالصالحین

مجید غلامی / پاییز ۱۳۹۲

sardabirjavan@gmail.com